

одну проблему; значущістю для розвитку студента уміння користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, факти, уміти їх аналізувати з різних позицій, висувати гіпотези, робити висновки. Крім того, завдання проекту полягає не тільки в тому, щоб залучити студентів до корисної діяльності, а й у тому, щоб в процесі її виконання сприяти формуванню особистісних та професійних якостей. Проектні уміння є показником високої кваліфікації педагога, його інноваційного мислення, орієнтації на особистісний і професійний розвиток дитини в процесі її розвитку, навчання і виховання.

Перспективи подальших розвідок... Дана проблема є багатоаспектною. Розкривши деякі теоретичні аспекти даного питання слід провести експериментальне дослідження, яке б дало змогу підтвердити теоретичні факти.

Список використаних джерел і літератури:

1. Килпатрик У. Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / У. Х. Килпатрик. – П. : Блокгауз-Ефрон, 1925. – 43 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : [Е. Полат, М. Бухаркина, М. Моисеева, А. Петров ; под ред. Е. Полат]. – М. : Академия, 2000. – 271 с.
3. Полат Е. С. Метод проектов : история и теория вопроса / Е. С. Полат // Школьные технологии. – 2006. – №6. – С. 43–47.

Анотація

Е.А.Сас

Использование метода проектов в процессе преподавания курса „Дошкольная лингводидактика”: воспитательный потенциал

В статье раскрыто влияние метода проектов на воспитание у студентов профессиональных и личностных качеств в процессе преподавания курса „Дошкольная лингводидактика”.

Ключевые слова: метод проектов, проектирование.

Summary

O.O.Sas

The use of the Projects Method in the Process of Teaching the Course „Preschool Language Didactics”: Upbringing Potential

The influence of projects method onto upbringing professional and personal qualities of students in the process of teaching the course «Preschool Language Didactics» is revealed in the article.

Key words: method of projects, projecting.

Дата надходження статті: „5” вересня 2012 р.

УДК 371.134.032 (045)

Т.М.СЕВЕРІНА,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Особистісно-професійна корекція як метод формування особистісної зрілості майбутнього педагога

У статті аналізується сутність концепту „особистісна зрілість”, його структурні компоненти та чинники розвитку. Розглядається проблема розроблення активних методик, що сприяють формуванню особистісної зрілості майбутнього вчителя в період його становлення у вищому педагогічному навчальному закладі.

Ключові слова: особистісна зрілість, самовдосконалення, особистісне зростання, тренінгові технології.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Швидкий розвиток інформаційних технологій, багаторівневість освіти, плюралізм педагогічних концепцій висувують нові вимоги до формування особистості майбутнього педагога. Так, ключовою фігурою освітнього процесу постає вчитель нової формації – „духовно розвинена, соціально зріла, творча особистість, компетентний фахівець, який професійно володіє всім арсеналом педагогічних засобів, який прагне самовдосконалення” [1, с.36]. За цих умов пріоритетним напрямом професійної підготовки майбутніх учителів визначається формування і розвиток духовних здібностей особистості, актуалізація внутрішніх чинників саморозвитку і саморегуляції. Одним із таких внутрішніх факторів є особистісна зрілість, яка виявляється у володінні суб'єктом інструментами власного світогляду – свободою і

відповідальністю. Іншими словами – здатністю до самостворення. Однак аналіз сучасної знаннево-просвітницької системи підготовки педагогічних кадрів свідчить про наявність суперечності між потребою загальноосвітньої школи в особистісно зрілому вчителі, що володіє інтелектуальним та культурним потенціалом та невідповідністю змісту, методів і форм навчально-виховної діяльності для розкриття та розвитку цього потенціалу. Таким чином, постає проблема розроблення активних методик, спрямованих на розвиток особистісної зрілості студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Аналіз досліджень і публікацій... До проблеми формування особистісної зрілості звертались у своїх працях Б.Г. Ананьєв, Л.І. Анциферова, М.Й. Боришевський, Ю.З. Гільбух, Д.О. Леонтьєв, Г.Олпорт, Л.М. Потапчук, А.А. Реан, О.В. Темрук, Т.М. Титаренко, О.С. Штепа, П.М. Якобсон.

Необхідність становлення особистісної зрілості в ранньому юнацькому віці підкреслювалася в роботах М.І. Алексєєвої, Б.Г. Ананьєва, Л.І. Божович, М.Й. Боришевського, Ю.З. Гільбуха, І.С. Кона, Г.С. Костюка, Ю.О. Приходько, Б.О. Федоришина.

Теорія психокорекційного навчання стала предметом дослідження О.Ф. Бондаренка, Н.Л. Коломенського, Г.В. Ложкіна, Н.Ю. Максимової, В.Г. Панка, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелевої та інших.

Дисертаційні роботи з цієї проблеми були присвячені як вивченню соціально-психологічних диспозицій особистісно зрілої людини взагалі [2], так і дослідженню особливостей прояву особистісної зрілості майбутнього вчителя зокрема, виявленню рівня її розвитку та динаміки впродовж навчання у вищому навчальному закладі, визначенню механізмів, обґрунтуванню та апробації шляхів і засобів розвитку у процесі її професійної підготовки [3].

Доробок цих учених створює підґрунтя для подальшого вивчення специфіки формування і динаміки особистісної зрілості майбутніх педагогів. Однак, більшість досліджень, що стосувались проблеми особистісної зрілості, не дають цілісного системного уявлення про методичне забезпечення процесу формування особистісної зрілості студентів вищого педагогічного навчального закладу. Таким чином, соціальна значущість визначеної проблеми та її недостатнє вивчення й обумовили вибір мети нашої статті.

Формулювання цілей статті... Метою статті є теоретичне обґрунтування методу особистісно-професійної корекції у формуванні особистісної зрілості майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу... Для з'ясування характеру змістового наповнення методики формування особистісної зрілості студента звернемося до аналізу сутності поняття „особистісна зрілість”. Слід зазначити, що існування різних підходів до тлумачення цього концепту не свідчить про значні відмінності у наукових поглядах: особистісна зрілість постає своєрідним онтологічним ядром людини, критерієм її зростання та виявом особистісного потенціалу [2; 3; 4]. Так, в акмеології існує поняття „особистісно-духовна зрілість”, що „визначається рівнем самоактуалізації особистості в житті та діяльності, коли розширюється творчий потенціал, відбувається особистісне і професійне зростання та духовне самовдосконалення” [5, с.257].

Існують різні погляди і на структуру поняття „особистісна зрілість”. Зокрема, на думку А.Реана, особистісна зрілість композиційно складається з таких компонентів, як: відповідальність, терпимість, саморозвиток та позитивне мислення [6, с.91].

Інший дослідник, Л.М.Потапчук [7], крім відповідальності, у структурі поняття виокремлює ще й емоційну зрілість, самоконтроль поведінки, самостійність, адекватність самоствердження, цілепокладання, високий рівень реалізованості подій життя.

У свою чергу, Ю.З.Гільбух компонентами особистісної зрілості вважає: мотивацію досягнення; ставлення до свого „Я” (Я-концепція); почуття громадянського обов'язку; життєву установку; здатність до психологічної близькості з іншими людьми [8].

На думку О.С.Штепи, зріла особистість характеризується наявністю таких рис, як синергічність, автономність, контактність, самоприйняття, креативність, толерантність, відповідальність, глибинність переживань, здатність до децентрації та наявність власної життєвої філософії [2, с.13].

Таким чином, аналіз різних підходів щодо структури феномена „особистісна зрілість” засвідчив однаковість дослідників у визначенні таких її компонентів, як відповідальність у різних сферах життєдіяльності, позитивне ставлення до себе, терпимість, встановлення глибоких контактів з людьми, потребу у саморозвитку, прагнення до максимально повної самореалізації, наявність власної життєвої філософії.

Якщо звертатись до структурних складових особистісної зрілості власне майбутнього вчителя, то, на думку дослідників, ними є: мотиваційна (рух в ієрархії духовних потреб); емоційно-вольова (впевненість у власних силах, здатність до опору негативним зовнішнім впливам); інтелектуальна (значний запас знань, розумові здібності); моральна (сукупність властивостей та переконань, що дозволяють керувати процесом самовдосконалення) та високий професіоналізм (майстерне

володіння вміннями та навичками у конкретній сфері діяльності). У контексті останнього, нас цікавлять чинники формування особистісної зрілості студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Зокрема, Г.Ю.Кравець виокремлює такі фактори, як: 1) особистість викладача; 2) самовдосконалення як усвідомлене та цілеспрямоване вдосконалення особистості самої себе, яке розглядається у єдності його складових процесів: самооцінки, самоствердження, самореалізації та самовиховання; 3) система соціально-професійного виховання, яка забезпечує багатогранне самовираження та самовияв студентів у соціально і професійно значущій діяльності [9, с.115].

Успішність впливу цих факторів на активізацію розвитку особистісної зрілості студента відбувається за умов організації гуманістичного спілкування викладачів і студентів; наповнення освітнього процесу змістом, який стимулює особистість до вияву сенсу свого розвитку та породжує потребу особистості в професійному саморозвитку; використання у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу спеціально розробленої системи ціннісно-смыслових методів та форм, які стимулюють розвиток особистісної зрілості у студентів [9].

З огляду на зазначене вище можемо припустити, що для формування особистісної зрілості майбутнього педагога найбільш ефективним шляхом є особистісно-професійна корекція – виправлення виявлених особистісних проблем, формування професійно значущих комунікативних умінь, складання індивідуальної програми корекційної роботи з метою самовдосконалення. Відкоректована особистість – це людина з гармонічним внутрішнім світом, здатна до усвідомлення власних психологічних механізмів, що „програмують” актуальну поведінку, та самореалізації в соціально значущій діяльності. Особистісна корекція майбутнього педагога передбачає долаання ним бар’єрів, зумовлених як об’єктивними розбіжностями у теоретичній (академічній), так і практичній підготовці майбутніх фахівців.

У контексті останнього, однією із провідних форм такої роботи постає тренінг – „багатофункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини” [10, с.24]. Вибір обумовлено тим, що тренінгові технології сприяють розвитку сили волі, цілеспрямованості студентів, адаптації їх до напруженої праці та самовдосконалення; формуванню позитивного ставлення до професії вчителя; виявленню сильних та слабких сторін кожної особистості; формуванню почуттів обов’язку та відповідальності; співставленню запланованих цілей з власними можливостями та навчання способів поведінки типових для людини з високорозвинутою мотивацією. Крім того, тренінги справляють позитивний вплив на формування ціннісної свідомості майбутніх педагогів. Так, за даними наукових досліджень, у результаті застосування тренінгових форм роботи відбувається переведення інформації ціннісного характеру на рівень суб’єктивної позиції майбутнього педагога; формування здатності студента адекватно оцінювати ситуацію в умовах ціннісного вибору і на основі цього приймати самостійне рішення; забезпечення усвідомлення особистістю ідей про людину як головну цінність, унікальність її внутрішнього світу, що є основою для побудови ієрархічної системи ціннісних орієнтацій.

Отже, розглянемо різні види тренінгів, спрямованих на формування особистісної зрілості майбутнього вчителя. Зокрема, соціально-психологічний тренінг, у широкому розумінні, являє собою активну форму навчання, в процесі якого учасники мають змогу емоційно пережити в індивідуальному досвіді та інтеріоризувати психологічні знання. У вузькому розумінні, стосовно нашої проблеми, такий тренінг дозволяє вдосконалити ті компоненти особистісної зрілості, які об’єктивно піддаються формуванню за відносно короткий проміжок часу та є професійно значущими для особистості майбутнього професіонала (ставлення до свого „Я”, життєва установка, здатність до психологічної близькості з іншими людьми), і формувати професійно-педагогічну спрямованість. Так, О.В.Темрук зауважує, що „тренінг особистісної зрілості має містити вправи на формування адекватної самооцінки, позитивного ставлення до себе і майбутньої професії, розвиток емпатії, формування довіри, розширення професійно-ціннісних орієнтацій, розвиток професійних здібностей, гуманістичної спрямованості, особистісне зростання” [3, с.198]. Завданнями такого тренінгу, на думку О.О.Міненко, є: на особистісному рівні: а) опрацювання студентами власних проблемних зон; б) розширення власної моделі реальності шляхом комунікації з іншими моделями–реальностями, вираженими у формі наративу; на професійному рівні: а) ознайомлення з різними моделями реальності, що сприяє розхитуванню ригідних конструктів майбутнього педагога та розширює його професійну ідентичність; б) формування вміння розподіляти відповідальність з вихованцем у терапевтичних відносинах; в) отримання першого професійного досвіду через процес взаємодопомоги [11, с.111].

Інший вид тренінгу, тренінг рефлексії смисложиттєвих орієнтацій, спрямований на визначення студентами життєвих цілей, ієрархії цінностей, пошуку смислів існування. Така форма роботи дозволяє активізувати процес розвитку професійного мислення майбутніх педагогів, що здійснюється шляхом формування у них рефлексивних і творчих умінь, вирішення фахових

завдань за допомогою методу концептуалізації, прийомів рефлексивних контрастів, технології формування критичного мислення засобами читання та письма, прийомів культурних аналогів. Результатом проведення тренінгу має стати усвідомлення студентами необхідності постійного особистісно-професійного самовдосконалення; підвищення показників внутрішньої мотивації професійного становлення.

У свою чергу, тренінг сенситивності або прогнозування поведінки, – ґрунтується на теоріях мотивації, комунікації, лідерства, групової динаміки тощо. Акцент ставиться на емоційному, а не на інтелектуальному навчанні, на розвитку сенситивності (чутливості) як навичок хорошого спостерігача, який бачить, чує, запам'ятовує, розвиває емпатію (мисленнєва ідентифікація з іншою людиною і розуміння почуттів, думок, установок). Стосовно особистості майбутнього педагога, тренінг сенситивності спрямований на становлення глибокого та адекватного розуміння власних установок, позицій, стосунків, потреб і мотивації. В результаті його запровадження у студента також підвищується якість інтерпретації поведінки партнерів зі спілкування у зв'язку з розумінням їх особистісних характеристик, зростає точність сприйняття подій, учинків, окремих елементів вербальної та невербальної поведінки.

Тренінг особистісного зростання для майбутнього фахівця як особистості – це можливість вивчити глибинні установки і відносини, які становлять основу особистісного життєвого досвіду, відповідно до яких він діє в своєму житті й отримує певні результати. Це можливість вибору нових ефективних інтерпретацій та установок, які дозволять досягти дійсно екстраординарних результатів, так само, як і застосувати вже наявні продуктивні моделі і стратегії поведінки та досягнути цілей у тих сферах життя, де вони досі не використовувалися. У професійному плані, такий тренінг може стати для студента програмою самовдосконалення професійно важливих якостей. Від них у майбутньому і залежатиме кар'єра. За таких умов концептуальний підхід саморозвитку особистості доцільно здійснювати, акцентуючи увагу на внутрішньому особистісному потенціалі, від якого залежать професійні досягнення, успіх у міжособистісних стосунках. Тільки критичне ставлення до себе, рефлексія своїх дій і вчинків під час тренінгу і поза ним дозволить майбутньому педагогу здійснювати позитивні зміни в самостворенні.

Конкретизуючи зазначене вище слід сказати, що тренінг особистісного зростання має відбуватися в умовах моделювання та аналізу конкретних професійно-педагогічних ситуацій, з використанням таких методів, як бесіди та дискусії, що спрямовані на обговорення ціннісних орієнтацій студентів, а також вирішення актуальних проблем міжособистісного та професійно-педагогічного спілкування. За таких умов загальними принципами для тренінгової роботи є: принцип персоніфікації висловлювань, принцип зворотного зв'язку, принцип активності та довірливого спілкування.

Результативність проведення тренінгу, як і успішність навчання та вдосконалення кожного його учасника, залежить від багатьох факторів. Одним із найважливіших факторів є прагнення учасника до самовдосконалення, його активність, відкритість, бажання оптимізувати власну управлінську діяльність.

Висновки з описаного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі... Теоретичний аналіз феномена „особистісна зрілість”, його сутності, структурних компонентів та особливостей формування в контексті особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дав змогу зробити такі висновки:

- 1) особистісна зрілість – своєрідне онтологічне ядро людини, що постає критерієм її зростання та виявом особистісного потенціалу;
- 2) майбутній учитель, який досяг особистісної зрілості, характеризується усвідомленістю власного вибору, відповідальністю за нього, відкритістю до всього нового, високим рівнем творчої активності та ініціативності, багатим внутрішнім світом і прагненням до особистісного зростання;
- 3) чинниками формування особистісної зрілості студентів вищих педагогічних навчальних закладів є: особистість викладача; самовдосконалення як усвідомлене та цілеспрямоване вдосконалення особистості самої себе; система соціально-професійного виховання;
- 4) найбільш ефективним шляхом формування особистісної зрілості є особистісно-професійна корекція, що спрямована на виправлення виявлених особистісних проблем, формування професійно значущих комунікативних умінь, складання індивідуальної програми корекційної роботи з метою самовдосконалення;
- 5) однією з форм психокорекційної роботи визначено тренінг, як засіб вдосконалення тих компонентів особистісної зрілості майбутнього педагога, які об'єктивно піддаються формуванню за відносно короткий проміжок часу, є професійно значущими для його особистості та сприяють формуванню його професійно-педагогічної спрямованості;
- 6) тренінгові технології (соціально-психологічний тренінг особистісної зрілості, тренінг рефлексії смисложиттєвих орієнтацій, тренінг сенситивності, тренінг особистісного зростання)

справляють позитивний вплив на формування ціннісної свідомості майбутніх педагогів, що виявляється у розвитку їх суб'єктності, формуванні здатності адекватно оцінювати ситуацію в умовах ціннісного вибору та глибокому усвідомленні себе як унікальної особистості, готової і здатної до самовдосконалення.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі є, на нашу думку, апробація методів розвитку особистісної зрілості майбутнього педагога у процесі його професійної підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Мажикеев Т. Учитель нової формації як великий учитель / Т. Мажикеев // Відкритий урок : розробки, технології, досвід. – 2009. – № 2. – С. 36–37.
2. Штепа О. С. Диспозиційна модель особистісної зрілості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.05 / Олена Станіславівна Штепа. – К., 2006. – 17 с.
3. Темрук О. В. Розвиток особистісної зрілості майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Олена Василівна Темрук. – К., 2006. – 198 с.
4. Іваненко Б. Б. Особистісна психокорекція майбутнього практичного психолога засобами активного соціально-психологічного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Богдана Борисівна Іваненко; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2005. – 20 с.
5. Гладкова В. М. Основи акмеології : підруч. / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський. – Львів : Новий Світ–2000, 2007. – 320 с.
6. Реан А. А. Акмеология личности / А. А. Реан // Психологический журнал. – 2000. – Т. 21, № 3. – С. 88–95.
7. Потапчук Л. М. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Людмила Володимирівна Потапчук. – Луцьк, 2001. – 20 с.
8. Гильбух Ю. З. Тест-опросник личностной зрелости / Ю. З. Гильбух. – К. : Научно-практический центр „Психодиагностика и дифференцированное обучение”, 1994. – 23 с.
9. Кравец Г. Ю. Педагогические условия проявления личностной зрелости студентов в учебно-воспитательном процессе вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Галина Юльевна Кравец. – Иркутск, 2005. – 182 с.
10. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу : навч. посіб. / К. Л. Мілютіна. – К. : МАУП, 2004. – 192 с.
11. Міненко О. О. Особистісне змінювання в процесі професійної підготовки студентів-психологів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Ольга Олександрівна Міненко. – К., 2004. – 180 с.

Анотація

Т.Н.Северина

Личностно-профессиональная коррекция как метод формирования личностной зрелости будущего педагога

В статье анализируется суть концепта „личностная зрелость”, его структурные компоненты и факторы развития. Рассматривается проблема разработки активных методик, которые способствуют формированию личностной зрелости будущего учителя в период его становления в высшем учебном педагогическом заведении.

Ключевые слова: личностная зрелость, самосовершенствование, личностный рост, тренинговые технологии.

Summary

T.M.Severina

Personal-Professional Correction as a Method of Future Teacher's Personal Maturity Formation

The article is represented the analysis of the concept „personal maturity”, its structural components and factors of development. The problem of active technique elaboration, favorable for future teacher's personal maturity development within the period of his training at higher pedagogical establishment is studied.

Key words: personal maturity, self-improvement, personal development, training technologies.

Дата надходження статті: „28” вересня 2012 р.